

Μετα-Ψυχολογία
167η Συνάντηση
Βασίλειος Μαούτσος

19/06/12

Μεταψυχολογικό Σεμινάριο

‘Ινστιτούτο Κλασικής Ψυχανάλυσης’

‘Thoughts for the Times of War and Death’ 1915, Τόμος XIV

3η Συνάντηση

Θα μπορούσε να λεχθεί ότι ο ρόλος της ‘αμφιθυμίας’ όσον αφορά το θέμα του ‘θανάτου’ είναι τόσο εμφανής και αναμφισβήτητος επειδή και μόνον υπάρχει η γενικευμένη ισχύς που έχουν οι εφαρμογές του εξωτερικού ‘πολέμου’ (μαζικές δολοφονίες πληθυσμών) ως αποτέλεσμα των αναπόφευκτων ‘ταυτίσεων’ που απορρέουν από την παγκοσμιότητα του Οιδιποδείου Συμπλέγματος. Κατ’ επέκταση ουδεμία περαιτέρω διευκρίνιση χρειάζεται επ’ αυτού. Κι’ όμως οι άμυνες του ασθενή εναντίον αυτής της τραγικής διάστασης της ανθρώπινης μοίρας είναι τόσο μεγάλη ώστε καμία εξωτερική αναγνώριση δεν μπορεί να βοηθήσει στο να ανασταλεί η άρνηση του εσωτερικού αιτίου. Συνεπώς, ο εξωτερικός ‘πόλεμος’ και η κοινωνιολογία περί αυτόν θα παραμένει για πάντα μία σταθερά αμυντική αξία η οποία όσο μελετάται με την προοπτική ενός «φαντασιακού» τέλους του ‘πολέμου’ στο πλαίσιο του ‘πολιτισμού’ τόσο θα ενθαρρύνει τον υποψήφιο ασθενή στην ‘ψευδαίσθηση’ της πιθανότητας του τέλους του εσωτερικού του ‘πολέμου’.

Υπ’ αυτή την έννοια το παρόν κείμενο του Freud έχει κλινική σημασία αφού συνιστά μεταξύ των άλλων *διαγνωστικό κριτήριο* του τρόπου που ο ασθενής μέσω της ‘προβολής’ ή, του ‘φόβου’ του εναντίον των ενστίκτων του είτε υπεραμύνεται είτε αρνείται την σημασία του εξωτερικού ‘πολέμου’ *εναντίον του πολιτισμού*.

Το ότι ο Freud επικαλείται την διαχρονικότητα της ‘πρωτόγονης’ ανθρώπινης κατάστασης για να αναφερθεί στην ουσιαστική ακινησία του ‘σύγχρονου και πολιτισμένου’ ανθρώπου στο θέμα του ‘θανάτου’ δεν πρέπει να μας καθιστά απαισιόδοξους παρά το ότι ο Freud δεν αναφέρεται καθόλου με αισιοδοξία στο συγκεκριμένο ζήτημα. Κατ’ αρχάς θα πρέπει και πάλι να αναγνωρίσουμε ότι το θέμα μας είναι κλινικό και καθόλου φιλοσοφικό. Οι άνθρωποι που πάσχουν ψυχολογικά για το γεγονός ότι συμβαίνουν ‘πόλεμοι’ δεν είναι ειρηνιστές ή φιλόφρονες περισσότερο των υπολοίπων αλλά κλινικά πάσχοντες. Φυσιολογικά, ο ‘πόλεμος’ οφείλει να είναι μία άκρως γνώριμη κατάσταση σε κάθε άνθρωπο ον. Παρ’ όλη την παραδοξότητά του το γεγονός ότι ο κάθε άνθρωπος φέρει το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμά του μέσω των ‘ταυτίσεων’ του έστω και σε μη κλινικό επίπεδο σημαίνει ότι δεν υπάρχει ουδείς που να μην αναγνωρίζει ‘αμφιθυμικά’ την αξία του θανάτου. Η ‘απόωλεια’ της πρωτογενούς αυνανιστικής ικανοποίησης, της ναρκισσιστικής αγάπης, της αντικειμενότροπης σχέσης, της απίθανης «φαντασίωσης» που παρουσιάζεται ως αδιαμφισβήτητο γεγονός (π.χ. απαγόρευση της αιμομιξίας) συνιστούν αδιαπραγμάτευτες αιτίες για μελλοντική συνάντηση με το *ιδεατά ‘απωλεσθέν’*. Θα έλεγε κανείς ότι η *άρνηση του ‘θανάτου’* σε ατομικό επίπεδο ενισχύει απεριόριστα την επιθυμία του θανάτου υπό την μορφή ενός *αντιδραστικού σχηματισμού* ή, ακόμη και μιας χειρότερης ψυχολογικής κατάστασης *προβλητικού περιεχομένου και μανιακού χαρακτήρα*.

Έτσι μία νέα αρχή του ‘πολιτισμού’ κάνει την εμφάνισή της μέσα από τις γραμμές αυτού του κειμένου: *‘εάν θέλεις να υπομείνεις τη ζωή ετοίμαζε τον εαυτό σου για το θάνατο’*. Η φημισμένη ρήση του Freud ποτέ δεν έχω διαπιστώσει να περιγράφεται σύμφωνα με το πνεύμα του κειμένου στο οποίο ελέχθη. Διότι ο Freud εν προκειμένω αναφέρεται σε μία *‘προετοιμασία θανάτου’* αρνητικού χαρακτήρα, δηλαδή, άνευ της κατανάλωσης λιβιδινικής ενέργειας και συνεπώς μιας αβίαστης προσέγγισης του γνωστού μας σημείου μηδέν. Περιγράφει την πιθανότητα του *υποκειμενικού ‘πολιτισμού’ που περνάει μέσα από τον πολιτισμό των μαζών*. Αυτός ο ‘πολιτισμός’ δεν λειτουργεί μέσω του πανικού του θανάτου, της άρνησής του και της προβολής του αλλά αργότερα όταν όλα αυτά έχουν ήδη συμβεί. Τότε ο ασθενής άνευ περαιτέρω ερεθιστικών «φαντασιώσεων» θα κινηθεί *‘αυτόματα’* και *‘αδιάφορα’* (δύο βασικές έννοιες που έχει ήδη περιγράψει ο Freud) προς την κατεύθυνση *του παιχνιδιού και της τέχνης* προκειμένου να ξαναβρεί ως δικές του πλέον *‘ιδέες’* - αντί για ετοιμοπαράδοτες γονεϊκές «φαντασιώσεις» - το νόημα του αυνανισμού, του ναρκισσισμού και των αντικειμενότροπων σχέσεων απαλλαγμένων εξ Οιδιποδειακών αγχών.

Στη δεδομένη χρονική κατάσταση του *ατομικού ‘πολιτισμού’* του ασθενή η *‘αμφιθυμία’* έχει χαθεί επειδή οι *‘ταυτίσεις’* έχουν μετριασθεί. Συνεπώς, ο Freud με την ανωτέρω ρήση περιγράφει δύο φάσεις στη ζωή του ανθρώπου: την φάση της *‘υπομονής’* και την φάση της *‘ετοιμασίας’* για αυτό που θα ονομάζαμε *αντι-ταυτίσεις όπου σηματοδοτείται η θεραπευτική επιτυχία της ανάλυσης*.